

Nep of echt?!

Hoe herken je nepnieuws?

Leerweg

Leerroute: 4, 5, 6, 7
Functioneringsniveau: E4

Leeftijd

7 t/m 11 jaar

Duur

Ca. 45 min.

Vak

Digitale geletterdheid
• Domein:
informatievaardigheden
Nederlands

Vaardigheden

Kritisch denken
Samenwerken
Communiceren

Deze les

Tijdens deze les leren de leerlingen het verschil tussen nepnieuws en echt nieuws. Ze leren wat nepnieuws is en ontdekken dat het in verschillende vormen voor kan komen. Ze bespreken klassikaal waarom nepnieuws bestaat en hoe ze nepnieuws kunnen herkennen. Vervolgens gaan ze zelf aan de slag en bedenken voor vijf berichten of het om nepnieuws of om echt nieuws gaat. De echte nieuwsberichten slaan ze op in hun webbrowser.

Lesopzet

Introductie

20 min. ⌚

De leerlingen bekijken een video waarin drie verhalen verteld worden. Ze raden of deze verhalen waar of niet waar zijn. Vervolgens legt de docent uit wat nepnieuws is en in welke vormen het bestaat. De leerlingen bespreken klassikaal waarom ze denken dat nepnieuws gemaakt wordt en leren dat met deepfake nepfoto's en -video's gemaakt kunnen worden.

Kern

20 min. ⌚

De leerlingen bespreken hoe ze denken dat ze nepnieuws kunnen herkennen en bekijken een video waarin dit uitgelegd wordt. Vervolgens gaan de leerlingen zelf aan de slag en beoordelen ze van vijf bronnen op internet of het gaat om nepnieuws of om echt nieuws. Ze leren de betrouwbare sites op te slaan, zodat ze die later makkelijk terug kunnen vinden.

Afsluiting

5 min. ⌚

Leerlingen kijken terug op deze les en geven aan wat ze geleerd hebben.

Inhoud van de les

Leerdoelen

De leerlingen leren:

- » dat niet alle informatie op internet betrouwbaar is.
- » onderscheid maken tussen nepnieuws en echt nieuws.
- » hoe ze sites kunnen opslaan in een webbrowser.

Aansluiting curriculum

Deze les sluit aan bij de doelen uit de Leerlijn Digitale Geletterdheid en bij de kerndoelen van de leergebieden:

- » De leerling legt uit dat niet alle informatie op internet betrouwbaar/relevant is.
- » De leerling weet hoe je favorieten opslaat in een internet browser.
- » [LS 11](#): De leerling leert informatie te achterhalen in informatieve en instructieve teksten, waaronder schema's, tabellen en digitale bronnen.

Benodigde voorkennis

Leerlingen weten wat sociale media zijn.
Ze kunnen een webbrowser openen en een zoekmachine gebruiken.

Benodigdheden

- ☐ Device per tweetal.
- ☐ Lesbrief per tweetal (digitaal).
- ☐ Optioneel: print de lesbrief per tweetal voor opdracht 1.
- ☐ Leerlinghandleiding per tweetal.

Voorbereiden

- ☐ Lees de docentenhandleiding goed door.
- ☐ Deel de lesbrief digitaal met de leerlingen.
- ☐ Print de leerlinghandleiding voor de te gebruiken browser (per tweetal).
- ☐ Optioneel: kies van tevoren of leerlingen bij opdracht 2 alle websites gaan bekijken of een selectie van de websites. Selecteer in het laatste geval welke websites leerlingen bekijken. Kies voor zowel echt nieuws als nepnieuws.

Differentiatie

De les biedt met dia 6 de mogelijkheid om ook met de leerlingen in te gaan op deepfake. Dit gedeelte kan eenvoudig uit de les weggelaten worden of kan dieper op in gegaan worden door ook de bijbehorende video te bekijken.

Er kan uitgebreider in gegaan worden op nepprofielen op sociale media met behulp van de video bij dia 7. Afhankelijk van de voorkennis van de leerlingen kunnen leerlingen bij dia 7 meer of minder herkenningspunten opnoemen of opschrijven en kan de video eerder of later gestart worden.

Leerlingen kunnen de antwoorden op opdracht 1 opschrijven (geprinte lesbrief), typen (digitale lesbrief) of mondeling bespreken. Leerlingen kunnen alle websites van opdracht 2 bekijken of een selectie van de websites. De websites kunnen klassikaal besproken worden op een digibord.

Begeleiding tijdens de les

Legenda:

Vertel dit de leerlingen

Achtergrondinformatie

Dit doen de leerlingen

Differentiatie

Toelichting

Benoem de leerdoelen van deze les. De leerlingen gaan leren dat niet alle informatie op het internet betrouwbaar is en hoe ze dit zelf kunnen beoordelen. Ze gaan leren hoe ze nepnieuws van echt nieuws kunnen onderscheiden en gaan van vijf verschillende bronnen bepalen of ze echt of nep zijn. De betrouwbare sites zullen ze vervolgens opslaan op hun webbrowser.

Bekijk met de leerlingen het filmpje van [SchoolTV - Studio Snugger¹](#). In dit filmpje worden drie verhalen verteld waarvan de leerlingen gaan aangeven of ze denken dat het verhaal klopt of niet klopt. Stop na elk verhaal het filmpje om de leerlingen te laten stemmen. Vraag de leerlingen eventueel om hun keuze toe te lichten. Bekijk daarna gezamenlijk het antwoord in het filmpje.

Bekijk het filmpje van minuut 08:34 tot 13:28. Zet het filmpje drie keer op pauze:

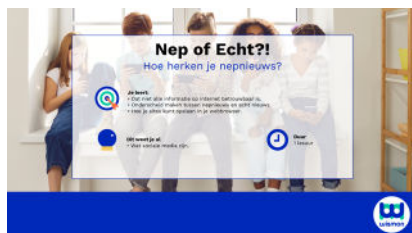
- Stop het filmpje op 09:54. Laat de leerlingen stemmen of het verhaaltje klopt of niet klopt. Start vervolgens het filmpje om het antwoord te horen en ga naar het volgende verhaaltje.
- Stop het filmpje op 11:24 voor het tweede verhaaltje.
- Stop het filmpje op 12:52 voor het derde verhaaltje.

Vertel de leerlingen dat ze net gezien hebben dat niet alles wat verteld wordt waar hoeft te zijn. In het filmpje werd één verhaal verteld dat niet waar was. Dit geldt ook voor het internet. Niet alles wat op websites of op sociale media staat, is waar. Soms bevatten berichten valse of foute informatie. We noemen dit nepnieuws (fake news). Nepnieuws is verzonnen of aangepaste informatie (door informatie weg te laten of nieuwe informatie toe te voegen). Nepnieuws komt in verschillende vormen voor, zoals nieuwsberichten, video's of afbeeldingen, of berichten op TikTok/Facebook/Instagram. Er bestaan zelfs nepaccounts op sociale media.

Nepnieuws bestaat al heel lang en lijkt erg op echt nieuws. Door de opkomst van sociale media kan nepnieuws makkelijker en sneller verspreid worden.

Dia's

2

3

4

¹ <https://schooltv.nl/video/studio-snugger-aflevering-180/#q=fake%20news>

Toelichting

Vraag de leerlingen waarom ze denken dat mensen nepnieuws maken. Mogelijke antwoorden zijn:

- Om geld te verdienen. Hoe meer mensen op berichten klikken, hoe meer geld de makers van het nepnieuws verdienen aan advertenties en reclames.
- Om meningen te beïnvloeden. Bijvoorbeeld tijdens verkiezingen door negatieve berichten over andere personen/groepen/partijen te plaatsen.
- Om grappen te maken. Deze vorm van grappen maken noemen we ook wel satire (een vorm waarbij op een grappige manier kritiek wordt gegeven op een persoon of actie).

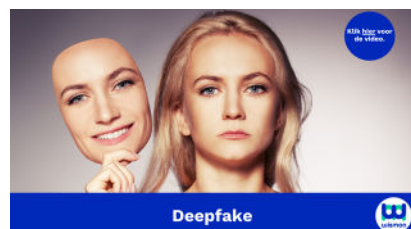
Dia's

5

Vraag de leerlingen of ze weleens gehoord hebben van deepfake en kunnen uitleggen wat het is. Vertel de leerlingen dat deepfake een techniek is waarbij beelden en video's aangepast kunnen worden. Met deepfakes kun je grappige video's en foto's maken, maar ze kunnen ook gebruikt worden voor nepnieuws. Je kunt hiermee doen alsof iemand iets zegt of doet wat diegene in het echt niet gedaan heeft. Zo wordt het steeds moeilijker om nepnieuws te herkennen.

6

Optioneel: Bekijk samen met de leerlingen de video van [SchoolTV¹](https://schooltv.nl/video/wat-zijn-deepfake-videos-misschien-is-het-niet-echt/#q=nepnieuws) waarin uitgelegd wordt wat een deepfake video is en hoe je deepfake kunt herkennen.

Vraag de leerlingen hoe zij denken waar ze nepnieuws aan kunnen herkennen. Bekijk samen met de leerlingen de volgende [video](#) tot 02:34 waarin verteld wordt waar je nepnieuws aan kunt herkennen. Bespreek met de leerlingen achteraf wat ze gehoord hebben.

7

Laat de leerlingen bij opdracht 1 in de lesbrief in steekwoorden typen waar ze nepnieuws aan kunnen herkennen. Help eventueel met het formuleren van de antwoorden. Optioneel kunnen leerlingen de antwoorden schrijven op een geprinte lesbrief of kan ervoor gekozen worden om deze opdracht alleen klassikaal te bespreken.

Mogelijke antwoorden zijn te vinden in bijlage 1.

Is er meer tijd beschikbaar tijdens de les? Dan is de rest van de video ook leuk om te laten zien. Dit gaat over het herkennen van nepprofielen op sociale media. Vraag de leerlingen eventueel of ze hier al eerder van gehoord hebben en wat hun eigen ervaring is.

¹ <https://schooltv.nl/video/wat-zijn-deepfake-videos-misschien-is-het-niet-echt/#q=nepnieuws>

² <https://schooltv.nl/video/zapp-skills-hoe-herken-je-nepnieuws/#q=nepnieuws>

Toelichting

Vertel de leerlingen dat ze nu in tweetallen zelf een aantal berichten op het internet gaan bekijken en met elkaar bespreken of het gaat om nepnieuws of echt nieuws.

De leerlingen gaan in tweetallen aan de slag met opdracht 2 in de digitale lesbrief. Door op de afbeeldingen te klikken komen leerlingen op de websites. Ze kunnen hun antwoorden aanvinken en aanklikken.

De antwoorden staan in bijlage 1.

De lesbrief bevat vijf websites. Afhankelijk van de tijd en ervaring van de leerlingen kunnen ze alle websites bekijken of een selectie van deze websites.

Optioneel kan ervoor gekozen worden om de websites klassikaal met de leerlingen te bekijken en voor te lezen. Leerlingen selecteren in tweetallen de antwoorden in de lesbrief.

Vertel de leerlingen dat het handig is om sites op te slaan op de webbrowser. Als een site betrouwbaar is en je een site vaker wil gebruiken, is het handig om de site op te slaan. Dit gaan jullie nu oefenen door de echte nieuwsberichten op te slaan.

De leerlingen gaan in tweetallen de sites opslaan die zij bij de vorige opdracht als 'echt nieuws' hebben geselecteerd. Voor het opslaan van een site kunnen ze de instructies in de leerlingenhandleiding gebruiken.

Sluit de les af door samen terug te kijken op de les. Vraag de leerlingen wat zij geleerd hebben. Bekijk hierbij of de leerdoelen behaald zijn.

Dia's

8

9

10

Bijlage 1 Antwoordenblad

1

Mogelijke antwoorden zijn:

- **Schrijver/maker:** iedereen kan iets op internet plaatsen, ook mensen die nepnieuws verspreiden. Wie is de schrijver/maker van het bericht?
- **Bron:** in nepnieuws worden vaak bronnen (de plek waar informatie vandaan gehaald wordt) verzonnen. Controleer of de bronnen kloppen bijvoorbeeld met Google.
- **Adreslink (URL):** soms eindigt de URL gek en niet op .nl .be of .com, maar bijvoorbeeld op .co
- **Datum:** is het bericht recent? Of een oud bericht dat opnieuw geplaatst is? Is het bericht op een bepaalde datum geplaatst?
- **Doel:** wat wil de schrijver/maker bereiken met het bericht?
- **Titel/kop:** als er veel hoofdletters of leestekens in staan is het bericht vaak nep.
- **Schrijfwijzer:** zitten er veel typefouten of spelfouten in het bericht of zinnen die niet af zijn? Dan is het bericht vaak niet waar.
- **Nieuwssites:** is het bericht ook op nieuwssites geweest en niet alleen op sociale media? Dan is het vaak waar.
- **Foto/deepfake:** controleer of de foto recent is of dat een foto niet bewerkt is (bijvoorbeeld met deepfake).

2

De antwoorden zijn:

1. **Pindakaas:** nep, het **doel** van de tekst is om mensen te laten lachen. Het is een grappige tekst met een gekke inhoud. Bijvoorbeeld het zinnetje 'De smeugheid ontstaat in je mond, bij het kauwen.' Het is een bericht van de Speld (**schrijver/maker**). Dit is een nieuwsblad dat grappige teksten schrijft.
2. **Voetbal:** nep, het is een **deepfake** video. Dit is te zien aan de **titel** waar deepfake achterstaat, de naam van het kanaal (**schrijver/maker**) en in de video waar de lichaamsverhoudingen van Van Gaal niet kloppen.
3. **Gadgets:** echt, het is een bericht op het jeugdjournaal. Het jeugdjournaal is een betrouwbare **bron**.
4. **Diploma:** nep, kidsweek is een betrouwbare bron, maar het artikel is geschreven op 1 april (**datum**). Dit is een 1-april-grap van Kidsweek. De **titel** is in hoofdletters geschreven en bevat zowel een uitroepteken als een vraagteken.
5. **IJsparadijs:** echt, Kidsweek is een betrouwbare **bron**. De stad Harbin heeft elk jaar een winterfestival met ijsfiguren. Door te zoeken op 'Harbin winterfestival' of 'Harbin ijs(festival)' kom je ook andere bronnen tegen met informatie over het jaarlijkse festival.

3

Er zijn twee sites die echt waar zijn. De leerlingen hebben 2 sites opgeslagen.